

55. ročník

2018/2019

TEST ŠKOLNÍHO KOLA

Kategorie E

ZADÁNÍ (60 BODŮ)

časová náročnost: 120 minut

ANORGANICKÁ CHEMIE**16 BODŮ**

Body celkem

Úloha 1 Vlastnosti sloučenin manganu a chromu**8 bodů**

Chrom a mangan jsou d-prvky umístěné v periodické soustavě prvků na 4. periodě, chrom v 6. skupině (VI.B) a mangan v 7. skupině (VII.B), jsou tedy umístěné vedle sebe. Chrom má oproti pravidlům zápisu elektronové konfigurace ve valenční sféře pouze nepárové elektrony.

1) Zapište úplnou elektronovou konfiguraci atomu chromu v základním stavu.

Elektronová konfigurace:

body:**2) Zapište zkrácenou elektronovou konfiguraci atomu manganu v základním stavu.**

Elektronová konfigurace:

body:**3) Vysvětlete, proč elektronová konfigurace atomu chromu porušuje pravidla pro zápis elektronové konfigurace.**

Vysvětlení:

body:**4) Kolik nepárových elektronů má atom chromu v základním stavu?**

Počet nepárových elektronů:

body:

5) Je manganatý ion paramagnetický nebo diamagnetický? Rozhodněte na základě jeho elektronové konfigurace.

Elektronová konfigurace:

Je paramagnetický/diamagnetický (podtrhněte správnou volbu).

Zdůvodnění:

body:

6) V jakém oxidačním stavu je atom chromu diamagnetický?

Oxidační stav:

body:

V domácím kole jsme se seznámili se strukturou chromanového aniontu, který má tetraedrický tvar, přičemž atom chromu v něm má koordinační číslo 4. Dichromany vznikají z chromanů reakcí v kyselém prostředí. Z prostorového hlediska dojde ke spojení dvou tetraedrů chromanových aniontů.

7) Navrhněte a načrtněte strukturní vzorec chromanu draselného a dichromanu draselného.

Strukturní vzorec chromanu draselného:

Strukturní vzorec dichromanu draselného:

body:

Úloha 2 Manganometrie**8 bodů**

Manganometrie je odměrné stanovení, které používá odměrný roztok manganistanu draselného. Manganistan draselný však není základní látkou, proto se musí jeho přesná koncentrace stanovit titrací např. na kyselinu šťavelovou. Manganometricky lze stanovit celou řadu různých látek, např. železo, arsen, jodidy, dusitany apod.

- 1) **Kolik gramů manganistanu draselného je třeba na přípravu 500 ml jeho roztoku o molární koncentraci $0,0200 \text{ mol dm}^{-3}$?**

Výpočet:

Hmotnost: ..... g

body:

- 2) **Zapište chemickou rovnici reakce manganistanu draselného s kyselinou šťavelovou $(\text{COOH})_2$ v prostředí kyseliny sírové. Vzorcem uveďte látky, které v reakci vystupují jako oxidační a redukční činidlo.**

Chemická rovnice:

Oxidační činidlo:

Redukční činidlo:

body:

- 3) Jaká bude navážka dihydrátu kyseliny šťavelové při předpokládané spotřebě manganistanu draselného 25,0 ml o koncentraci 0,0200 mol dm⁻³? Manganistan reaguje s kyselinou šťavelovou v molárním poměru 2:5.

Výpočet:

Navážka:

body:

- 4) Vysvětlete, proč nelze pro manganometrická stanovení použít k okyselení kyselinu chlorovodíkovou? Vysvětlete tento fakt a zároveň ilustруйте chemickou rovnicí.

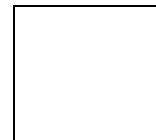
Vysvětlení:

Chemická rovnice:

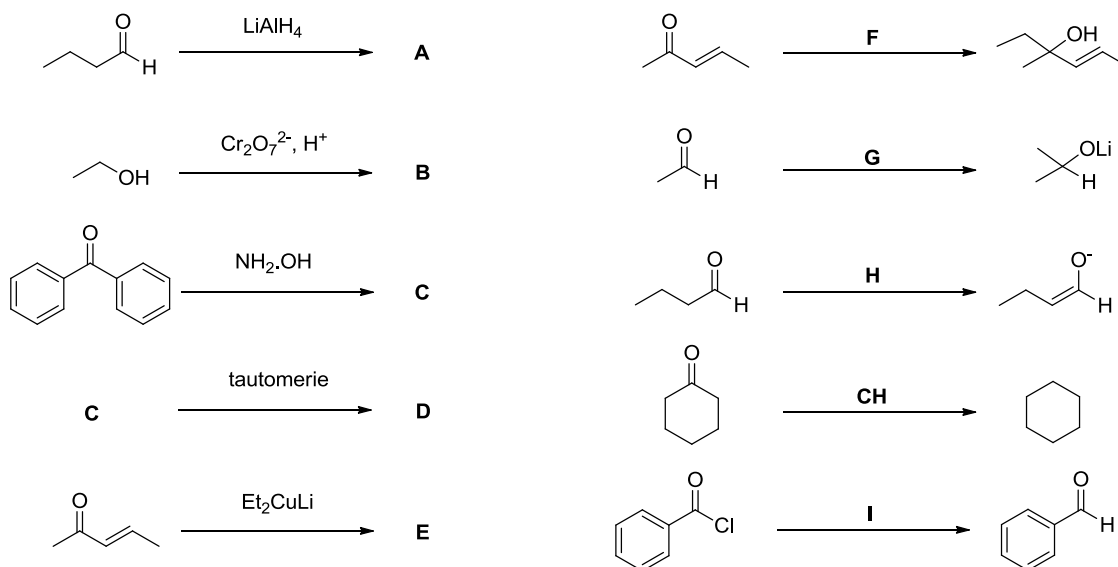
body:

ORGANICKÁ CHEMIE**16 BODŮ**

Body celkem

Úloha 1 Dopln produkt nebo reakční podmínky**10 bodů**

Název jednoznačně určuje, co bude vaším úkolem v celé úloze. V levém sloupci vždy doplňte 1 produkt; v pravém sloupci doplňte vhodné reakční podmínky.

1) Doplněte produkt nebo reakční podmínky v níže uvedených transformacích (A-I).

A:

B:

C:

D:

E:

F:

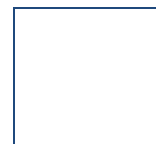
G:

H:

CH:

I:

body:

Úloha 2   Vícekrokové syntetické plánování**6 bodů**

V poslední úloze kontrolního testu školního kola se seznámíte s tzv. syntetickým plánováním. V principu jde o to, že v zadání máte uvedenou výchozí látku a produkt, a vaším cílem je se přes vícero transformací dostat od této výchozí látky k požadovanému produktu. Každou sekvenci lze provést ideálně ve třech krocích. To vás však nelimituje, smysluplných transformací vedoucích k produktu můžete mít libovolný počet (a to buď méně, nebo více). Bude po vás vyžadováno psát jednotlivé meziproducty (nejsou nutné mechanismy) včetně činidel, které jste pro danou reakci použili.

1) Navrhněte níže uvedenou vícekrokovou syntézu (nezapomeňte psát meziproducty a činidla).

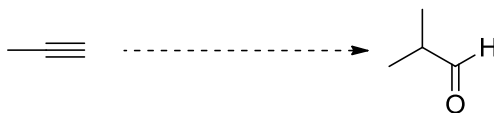

Návrh syntézy:

body:

2) Navrhněte níže uvedenou vícekrokovou syntézu (nezapomeňte psát meziproducty a činidla).

Návrh syntézy:

body:

FYZIKÁLNÍ CHEMIE**18 BODŮ**

Body celkem

Úloha 1 Plamenové zkoušky draslíku a kobaltové sklo**6 bodů**

Plamenová zkouška draslíku je, podobně jako plamenová zkouška sodíku, založena na pozorování barvy plamene.

1) Zapište elektronovou konfiguraci draslíku a draselného kationtu:

Elektronová konfigurace draslíku:

Elektronová konfigurace draselného iontu:

body:**2) Jaká barva je charakteristická pro emisní spektrum draslíku a jeho iontů?**

Barva:

body:

- 3) Vypočítejte vlnové délky viditelného světla, které emituje v plameni kahanu draslík, pokud víte, že se jedná o dva různé přechody z orbitalu 5p do orbitalu 4s s odpovídajícími rozdíly energií 3,066 eV a 3,064 eV.

Výpočet:

Vlnové délky: .....nm a .....nm

body:

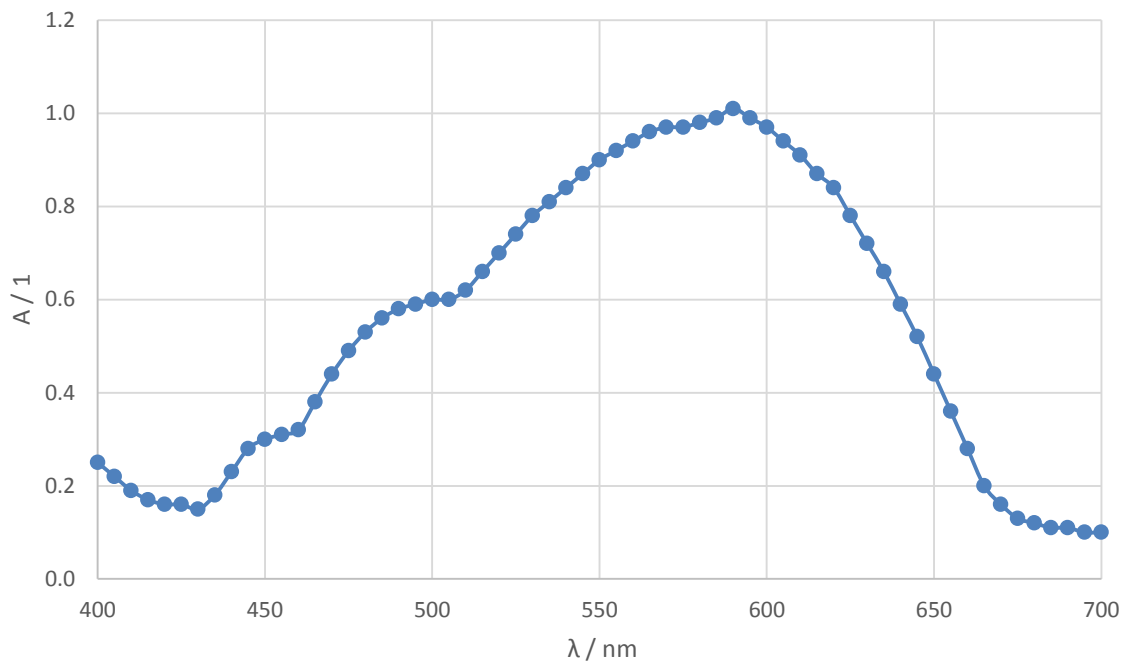
- 4) Draslík je však, zejména ve směsi se sodíkem (který je přítomen téměř vždy), v plameni těžko rozpoznatelný. Zdůvodněte proč.

Zdůvodnění:

body:

K plamenové zkoušce na draslík se většinou přistupuje tak, že se emise světla směsí, kde očekáváme vedle draslíku i sodík, pozoruje skrze kobaltové sklo. Absorpční spektrum kobaltového skla je uvedeno na obrázku níže.

Obrázek 1: Absorpční spektrum kobaltového skla

- 5) Určete vlnovou délku absorpčního maxima kobaltového skla a určete (i) jakou barvu světla kobaltové sklo absorbuje a (ii) jakou barvu kobaltové sklo má.

Vlnová délka absorpčního maxima:

Absorbovaná barva:

Barva skla:

body:

- 6) Vysvětlete funkci kobaltového skla při detekci draslíku v plameni.

Vysvětlení:

body:

Úloha 2 Spektrofotometrická tabulka

3 body

Je velmi užitečné umět převádět a operovat s různými spektrofotometrickými veličinami. V následujícím úkolu budete mít možnost si své schopnosti otestovat.

1) V následující tabulce doplňte prázdná pole.

Výpočty:

$c_{\text{analyt}} / \text{mol dm}^{-3}$	$A / 1$	$T / \%$	$\epsilon / \text{dm}^3 \text{mol}^{-1} \text{cm}^{-1}$	ℓ / cm
$1,40 \cdot 10^{-4}$			1120	1,00
	0,563		750	1,00
$2,56 \cdot 10^{-4}$	0,225		440	
$1,55 \cdot 10^{-3}$	0,167			5,00
		33,3	565	1,00
$4,35 \cdot 10^{-3}$		21,2	1550	
				body:

Úloha 3 Kyselina fosforečná v Coca-Cole II: Fosfor v moči.

9 bodů

V domácím kole jsme se zabývali spektrofotometrickým stanovením kyseliny fosforečné v Coca-Cole. Dnes se jí budeme zabývat z druhé metabolické strany – ze strany exkreční. Stanovení obsahu fosforu v moči se totiž provádí podobným způsobem, jako stanovení obsahu fosforu v kolových nápojích.

Pacient sbíral po dobu 24 hodin moč, přičemž celkový objem takto nasbírané moči činil 1270 ml. Lékař při stanovení změřil pH moči, které činilo 6,50. Následně odebral 1,00 ml moči, ke kterému přidal molybdenan amonný a 1-amino-2-hydroxy-4-naftalensulfonovou kyselinu a vzorek zředil na 50,0 ml. Takový vzorek moči vykazoval při 690 nm absorpenci 0,625.

Dále si lékař připravil standardní roztok dihydrogenfosforečnanu sodného, který obsahoval 10,0 ppm hm. fosforu. Následně použil metodu standardního přidavku. Odebral jiný alikvot 1,00 ml moči, ke kterému před molybdenanem a 1-amino-2-hydroxy-4-naftalensulfonovou kyselinou přidal 5,00 ml standardního roztoku dihydrogenfosforečnanu sodného. Takový vzorek pak vykazoval absorpenci 0,830.

1) Jakou funkci plní 1-amino-2-hydroxy-4-naftalensulfonová kyselina v reakční směsi?

Funkce:

body:

2) Vypočítejte hmotnost bezvodého dihydrogenfosforečnanu sodného, který je potřeba k přípravě 1 litru jeho standardního roztoku, který obsahuje 10,0 ppm hm. fosforu. U takto zředěného roztoku předpokládejte hustotu $1,00 \text{ g cm}^{-3}$.

Výpočet:

Hmotnost: ..... g

body:

- 3) Vypočítejte (a) koncentraci fosforu v moči v ppm hm. a (b) hmotnost fosforu vyloučeného v moči za 1 den. Hustotu moči uvažujte $1,00 \text{ g cm}^{-3}$.

Výpočet:

Koncentrace P v moči: ..... ppm hm.

Hmotnost vyloučeného P za 1 den: ..... g

body:

- 4) Určete, jaký je molární poměr H_2PO_4^- a HPO_4^{2-} v moči. Pro H_3PO_4 je $\text{p}K_{\text{a}1} = 2,15$, $\text{p}K_{\text{a}2} = 7,20$ a $\text{p}K_{\text{a}3} = 12,32$.

Výpočet:

Molární poměr $\text{H}_2\text{PO}_4^-/\text{HPO}_4^{2-}$ .....

body:

PERIODICKÁ SOUSTAVA PRVKŮ

1 I. A											13 III. A	14 IV. A	15 V. A	16 VI. A	17 VII. A	18 VIII. A		
1 H 1 1,00794 Vodík											B 5 10,811 Bor	C 6 12,011 Uhlík	N 7 14,007 Dusík	O 8 15,999 Kyslík	F 9 18,998 Fluor	He 2 4,0026 Helium		
2 II. A	Li 3 6,941 Lithium	Be 4 9,0122 Beryllium											Al 13 26,982 Hliník	Si 14 28,085 Křemík	P 15 30,974 Fosfor	S 16 32,06 Síra	Cl 17 35,453 Chlor	Ne 10 20,179 Neon
3	Na 11 22,990 Sodík	Mg 12 24,305 Hořčík	3 III. B	4 IV. B	5 V. B	6 VI. B	7 VII. B	8 VIII. B	9 VIII. B	10 VIII. B	11 I. B	12 II. B	Ar 18 39,948 Argon					
4	K 19 39,098 Draslík	Ca 20 40,078 Vápník	Sc 21 44,956 Skandium	Ti 22 47,867 Titan	V 23 50,942 Vanad	Cr 24 51,996 Chrom	Mn 25 54,938 Mangan	Fe 26 55,845 Železo	Co 27 58,933 Kobalt	Ni 28 58,693 Nikl	Cu 29 63,546 Měď	Zn 30 65,38 Zinek	Ga 31 69,723 Gallium	Ge 32 72,61 Germanium	As 33 74,922 Arzen	Se 34 78,971 Selen	Br 35 79,904 Brom	Kr 36 83,798 Krypton
5	Rb 37 85,468 Rubidium	Sr 38 87,62 Stroncium	Y 39 88,906 Yttrium	Zr 40 91,224 Zirkonium	Nb 41 92,906 Niob	Mo 42 95,95 Molybden	Tc 43 -98 Technecium	Ru 44 101,07 Ruthenium	Rh 45 102,91 Rhodium	Pd 46 106,42 Palladium	Ag 47 107,87 Stříbro	Cd 48 112,41 Kadmium	In 49 114,82 Indium	Sn 50 118,71 Cín	Sb 51 121,75 Antimon	Te 52 127,60 Tellur	I 53 126,90 Jod	Xe 54 131,29 Xenon
6	Cs 55 132,91 Cesium	Ba 56 137,33 Baryum		Hf 72 178,49 Hafnium	Ta 73 180,95 Tantal	W 74 183,84 Wolfram	Re 75 186,21 Rhenium	Os 76 190,23 Osmium	Ir 77 192,22 Iridium	Pt 78 195,08 Platina	Au 79 196,97 Zlato	Hg 80 200,59 Rtuť	Tl 81 204,38 Thallium	Pb 82 207,20 Olovo	Bi 83 208,98 Bismut	Po 84 -209 Polonium	At 85 -210 Astat	Rn 86 -222 Radon
7	Fr 87 -223 Francium	Ra 88 226,03 Radium		Rf 104 261,11 Rutherfordium	Db 105 262,11 Dubnium	Sg 106 263,12 Seaborgium	Bh 107 262,12 Bohrium	Hs 108 270 Hassium	Mt 109 268 Meitnerium	Ds 110 281 Darmstadtium	Rg 111 280 Roentgenium	Cn 112 277 Kopernicium	Nh 113 -287 Nihonium	Fl 114 289 Flerovium	Mc 115 -288 Moscovium	Lv 116 -289 Livermorium	Ts 117 -291 Tennessin	Og 118 293 Oganesson

Diagram illustrating the structure of a periodic table element cell for Vanadium (V):

- Relativní atomová hmotnost: 50,942
- Značka: V
- Elektronegativita: 1,50
- Název: Vanad
- Protonové číslo: 23

6	LANTHANOIDY	La 57 138,91 Lanthan	Ce 58 140,12 Cer	Pr 59 140,91 Praseodym	Nd 60 144,24 Neodym	Pm 61 -145 Promethium	Sm 62 150,36 Samarium	Eu 63 151,96 Europium	Gd 64 157,25 Gadolinium	Tb 65 158,93 Terbium	Dy 66 162,50 Dysprosium	Ho 67 164,93 Holmium	Er 68 167,26 Erbium	Tm 69 168,93 Thulium	Yb 70 173,04 Ytterbium	Lu 71 174,97 Lutecium
7	AKTINOIDY	Ac 89 227,03 Aktinium	Th 90 232,04 Thorium	Pa 91 231,04 Proaktinium	U 92 238,03 Uran	Np 93 237,05 Neptunium	Pu 94 {244} Plutonium	Am 95 -243 Americium	Cm 96 -247 Curium	Bk 97 -247 Berkelium	Cf 98 -251 Kalifornium	Es 99 -252 Einsteinium	Fm 100 -257 Fermium	Md 101 -258 Mendělevium	No 102 -259 Nobelium	Lr 103 -260 Lawrencium